

dových studií a již tendenci autora upozornit na zajímavý jev či skutečnost, což ale není doplněno o jeho hlubší rozpracování.

Závěr publikace je potom snahou o syntézu poznatků a jejich zasazení do kontextu studií postkomunistických států a jakýmsi pokusem o zhodnocení celé etapy vývoje Prahy. Zde je zajímavé především až normativní odmítnutí politiky ODS v Praze ze strany autora a naopak jistá adorace Jana Kasla, při které si čtenář klade otázku, do jaké míry byl vlastně autor knihy seznámen s realiami a pozadím fungování pražské komunální politiky. Ona snaha o syntézu poznatků je provedena poměrně důkladně, avšak je otázkou, nakolik je situace Prahy přenositelná na jiná kontexty. Zároveň v souvislosti s českým kontextem působí poněkud trpce autorovo obhajování velkých reformních kroků a povzdechnutí nad tím, že čím dále jsme od počátku tranzice, tím méně je taková „léčba šokem“ realizovatelná. Na druhé straně zde autor vybočuje z dominantního proudu tranzitologických studií a nepovažuje samotnou demokratizaci za krátkodobý proces, spíše o ní uvažuje v daleko delším historickém kontextu a opět s ohledem na specifika postkomunistického regionu.

Celkově se i přes zmíněnou popisnost některých pasáží a autorovu schopnost „naťuknout a nevysvětlit“ některé problémy jedná o velmi zdařilou publikaci, kterou mohu doporučit každému zájemci o některou z celé palety otázek, které kniha řeší. Na druhé straně, právě pro jistou širokost a odtažitost, je třeba knihu podle mého názoru chápat spíše jako úvodní studii k problematice vládnutí v polistopadové Praze, než jako ucelenou publikaci dostatečně odpovídající na příčiny neúspěchu magistrátní politiky té doby.

Jana Lasicová a Marek Mutňan

Slovník diplomacie

PAJTINKA, Erik (2013), Bratislava: PAMIKO.

Výkladové slovníky sú špecifickým druhom odbornej literatúry a svoj význam nestratili ani v súčasnosti, keď rôzne internetové portály poskytujú takmer neobmedzené možnosti vyhľadávania odbornej terminológie. Knižné vydania však majú vyššiu dôveryhodnosť, sú odobrené vedeckými redaktormi a recenzované. V slovenských podmienkach dlho absentovalo práve spracovanie odborného terminologického úzusu zameraného na diplomaciu. Recenzované dielo tento nedostatok odstraňuje. Na 169 stranách je uvedených viac ako dvesto hesiel v abecednom poradí, prinášajúcich systematický a precízny výklad odbornej terminológie používanej v súčasnej diplomatickej praxi. Súčasťou textu je aj výklad viacerých pojmov z moderných dejín diplomacie a najvýznamnejšie dokumenty tvoriace pramene diplomatického a konzulárneho práva.

Diplomatická terminológia je väčšinou prevzatá z cudzích jazykov, najmä z anglického a francúzskeho jazyka, ktoré sa pri tvorbe termínov inšpirovali latinským jazykom. V slovníku je uvedený slovenský význam, tiež anglický, poprípade francúzsky čo má svoj význam na jednej strane kvôli správnej terminologickej orientácii a správne mu používaniu prekladu, na druhej strane to umožňuje sledovať nuansy slovenského jazyka a najmä to, ako si autor v rámci platných kodifikačných pravidiel spisovného jazyka poradil s prepisom a prekladom. Výkladový slovník teda môžeme hodnotiť z troch analytických rovín: prvou je jazyková rovina, druhou je významová rovina termínov, treťou je výber hesiel z hľadiska frekvencie používania v diplomatických stykoch, dôležitosti pojmu a jeho nadväznosti na súčasný vývoj medzinárodnej politiky.

Slovenský jazyk má dve možnosti ako narábať s cudzími termínmi, ktoré sa zákonite dostávajú do slovnej zásoby odborných termínov, legalizovaných postupne inovovanými vydaniaми Pravidiel slovenského pravopisu. Prvá možnosť je prevziať termín v inojazyčnej podobe a prispôbiť jeho písanú podobu platným jazykovým pravidlám z hľadiska písania i výslovnosti. V Slovníku diplomacie sa takýto termín vyskytuje hneď na začiatku na strane osem. Je to *agrémán* (ekvivalent vo francúzštine *agrément*), alebo ďalší, už zdomácnený termín *akreditácia*, poslovenčený z významu *accreditation*. Samozrejme v Slovníku diplomacie je takýchto termínov omnoho viac. Druhá možnosť je preložiť termín do slovenčiny tak, aby sa zachoval jeho význam. Ako príklad môžeme uviesť *diplomatickú poštu* (*diplomatic bag*), *diplomatické právo* (*diplomatic law*) a mnohé ďalšie. Túto nejednotnosť jazykovedci zdôvodňujú tak, že jazyk je živý organizmus, flexibilný k zmenám, v konečnom dôsledku sleduje pragmatické postupy ako zrozumiteľnosť, ľahkú výslovnosť, nezameniteľnosť s iným významom. Jazyk si niekedy sám nájde prostriedky ako narábať s cudzími slovami. Dokazuje to celý historický vývoj európskych jazykov, ale najmä jazyková dichotómia národov strednej Európy kde postupne do národných jazykov natrvalo prešli slová z iných jazykov, často exotických ako to je v prípade tureckých jazykových kmeňov alebo celých názvov, ktoré zdomácnili v slovenskom jazyku a sú súčasťou domácej jazykovej kultúry a identity. Samozrejme táto afirmatívna jazyková etika má často aj kuriózne prípady. S terminológiou Slovníka diplomacie nijako nesúvisí príklad, ktorý uvádzame, ale v slovenskom zdravotníctve a detskom lekárstve svojho času vyvolával veľké diskusie. Ide o slovo *batola* (prevzaté z českého jazyka *batole*), teda dieťa, ktoré ešte nechodí, ale „*sa batolí*“. Slovenskí jazykovedci navrhli používať namiesto slova *batola* slovo *lezúň* (dieťa, ktoré lezie). Termín sa používal v zdravotných kartách, aj v oficiálnych dokumentoch týkajúcich sa legislatívy súvisiacej s deťmi. Ale neujal sa, slovenský jazyk *lezúňa* neprijal, znova sú malé deti batolaťatá. Tento kuriózný prípad bol možno tým limitom, ktorý jazykovedcov nasmeroval smerom k určitej voľnosti v transformácii cudzích termínov. Pred dvoma dekadami sa začali v slovenskom jazyku objavovať slová *management*, *fairový*, samozrejme bolo ich viac, tieto uvádzame len preto aby sme sa vrátili k témam Slovníka diplomacie. Dokonca sa používali v odbornej literatúre dvojtvary *management* aj *manažment*, *fairový* aj *férový*. Dnes je druhá, poslovenčená podoba slov súčasťou slovenského jazyka, odobrená pravidlami. Z tohto možno usudzovať, že jazyk má naozaj silnú samoregulačnú funkciu. Inou otázkou je „križiacke ťaženie“ zamerané na čistotu jazyka, na odstraňovanie neologizmov a hľadanie domácich ekvivalentov za každú cenu, ktoré z času na čas prebieha v každom jazyku, v súčasnosti asi najviac v ruskom jazyku. Takže z hľadiska jazykovej analytickej roviny treba oceniť snahu autora Slovníka diplomacie, ktorý v jednotlivých heslách uvádza výrazivo aké je v súčasnosti platné, či už sú to preložené termíny alebo slovakizované termíny. Kritériom pre autora je aktuálnosť, využiteľnosť a zrozumiteľnosť, čo sú dôležité metodické prístupy nato, aby sa zároveň zachovala

otvorenosť jazykového úzusu diplomacie, kde pribúdajú nové termíny s ktorými sa treba zaoberať a jazykovo ich správne zaradiť.

Druhá analytická rovina Slovníka diplomacie, významová, je z hľadiska nutnosti zachovať isté limity rozsahu jednotlivých hesiel vyriešená nekonvenčne. Heslá, ktoré obsahujú nielen výklad termínu, ale aj popis činnosti, respektíve formu inštitucionalizácie jednotlivých služieb a procesov majú väčší rozsah. Ako príklad možno uviesť heslo *Konzulárne výsady a imunity* alebo *Európska služba pre vonkajšiu činnosť*, čo zdôrazňuje aj ich význam v diplomatickej praxi. Menší rozsah majú heslá obsahujúce napríklad popis diplomatických nástrojov (*Inštrukčný list*), hodností (*konzul*), sekcií (*konzulárne zastupiteľstvo*) a podobne. Menší riadkový rozsah týchto hesiel neznamena ich menší význam vo všeobecnosti, je to len vec autorského výberu a možností vyhľadať si uvedené heslá aj v iných výkladových slovníkoch. Text výkladového slovníka je totiž veľmi vďačný materiál na autorské spracovanie, autor sa k nemu môže neustále vracieť, rozširovať a dopĺňať prvé vydanie, čo je možnosť, ktorú každý konštruktívne založený bádateľ len privíta. Autor Slovníka diplomacie sa danej problematike venuje ako svojej profesii a záľube zároveň, preto otázka reštrukturalizácie významov jednotlivých hesiel zostáva otvorená, čo je ďalší pozitívny prínos publikácie.

Tretou analytickou rovinou, ktorú sme si naznačili v úvode je výber hesiel z hľadiska frekvencie používania pojmov v súčasnom globalizovanom svete. Slovné spojenie súčasný globalizovaný svet už znie ako klišé, ale práve diplomatická terminológia musí na tieto zmeny reagovať, ako najdôležitejší nástroj komunikácie medzi štátmi. Diplomatická terminológia sa tak stáva taviacim kotlom, kde sa zmiešavajú staré i nové termíny z medzinárodného práva, ekonomických a bezpečnostných vied, sociológie, politológie, histórie, informatiky, ale aj takých vied, ktoré sa zaoberajú kultúrnou antropológiou, etikou aby sme uviedli aspoň niektoré. Presnosť termínov je základom modernej diplomacie, založenej na multilaterálnej spolupráci prostredníctvom medzinárodných organizácií všetkých typov, ale aj na bilaterálnej spolupráci štátov v rámci regiónov a subregiónov. V tomto prípade je to nový fenomén diplomatickej služby Európskej únie, samozrejme aj ďalších regionálnych integračných zoskupení, v druhom prípade je to stále pretrvávajúce bilaterálnej spolupráce v rámci iných integračných zoskupení, ktoré sú predstupňami EÚ, ako je CEFTA alebo SEI. Novým fenoménom je aj digitálna diplomacia, kde je dôraz na presnosť terminológie veľmi dôležitou stratégiou pri využívaní informačno-komunikačných technológií v diplomatickej praxi. Frekvencia používania pojmov sa mení vytvárajú sa nové. Aj táto dimenzia je v Slovníku diplomacie reflektovaná a tiež predstavuje pre autora ďalšiu výzvu na rozšírenie ďalšieho spracovania.

Stanovisko študenta, spoluautora recenzie hodnotí knihu z pohľadu používateľa, ktorý prichádza prvýkrát do styku s uvedenou problematikou v rámci vyučovacieho procesu. Jednoznačne môžeme kladne hodnotiť uvedenú publikáciu ako prvé slovenské systematizované dielo určené pre študentov medzinárodných vzťahov a diplomacie. S uvedenou problematikou sa študenti v rámci vyučovacieho procesu

stretávajú na viacerých predmetoch a uvedená publikácia im výrazne uľahčuje vyhľadávanie informácií a ich správnu interpretáciu. Úlohou Slovníka nie je vyčerpávajúce podanie danej informácie, ale skôr základné vysvetlenie daného hesla s odkazom v zozname literatúry na konci publikácie.

Širšie spoločenské využitie publikácie najlepšie vystihujú slová Miroslava Lajčáka, ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky: „*publikácia môže slúžiť nielen ako výborná pomôcka pre študentov diplomacie a medzinárodných vzťahov a ako cenný zdroj poznatkov o diplomacii pre odbornú verejnosť. Určite však nájde uplatnenie aj v diplomatickej praxi ako praktická príručka pre diplomatov osobitne tých, ktorí začínajú svoju diplomatickú kariéru.*“

REDAKCE ČASOPISU

Šéfredaktor:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc. (Katedra historických věd, FF ZČU, budil@khv.zcu.cz)

Výkonný redaktor:

PhDr. Vladimír Naxera (Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU, vnaxera@kap.zcu.cz)

Členové redakční rady :

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc. (Katedra historických věd, FF ZČU)

Doc. PhDr. Nikolaj Demjančuk, CSc. (Katedra filozofie, FF ZČU)

Prof. John Garrard, Ph.D. (ESPACH, University of Salford)

Doc. Pavel Hošek, Th.D. (Evangelická teologická fakulta UK, Praha)

Prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc. (Katedra sociologie, FF ZČU)

Doc. PhDr. Petr Koťátko, CSc. (Filosofický ústav AV ČR, Praha)

Doc. PhDr. Jana Lasicová, Ph.D. (Fakulta politických věd a mezinárodních vztahů UMB, Banská Bystrica)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Historický ústav Filozofické fakulty, Jihočeská univerzita)

Prof. RNDr. Jaroslav Malina, DrSc. (Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty MU, Brno)

Prof. PhDr. Evžen Neustupný, CSc. (Katedra archeologie, FF ZČU)

Doc. Vladimír Penčev, Ph.D. (Ústav pro folklor Bulharské akademie věd, Blagoevgrad, Bulharsko)

Prof. PhDr. Milada Polišínská, Ph.D. (Anglo-americká vysoká škola, o.p.s., Praha)

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (Ústav světových dějin, FF UK, Praha)

Členové redakčního kruhu:

Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc. (Katedra románských jazyků, FF ZČU, fenclova@kro.zcu.cz)

Doc. PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D. (Katedra antropologie, FF ZČU, jakoubek@ksa.zcu.cz)

PhDr. Vladimír Naxera (Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU, vnaxera@kap.zcu.cz)

Doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D. (Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU, rosulek@kap.zcu.cz)

Doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. (Katedra historických věd, FF ZČU, sedivym@khv.zcu.cz)

Doc. PhDr. Daniel Špelda, Ph.D. (Katedra filozofie, FF ZČU, spelda@kfi.zcu.cz)

Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D. (Katedra blízkovýchodních studií, FF ZČU, ztarant@khv.zcu.cz)

Doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D. (Katedra sociologie, FF ZČU, vanejan@kss.zcu.cz)

Doc. PhDr. Pavel Vařeka, Ph.D. (Katedra archeologie, FF ZČU, vareka@ff.zcu.cz)

Veškeré informace o časopisu včetně propozic pro autory a archivu on-line verze čísel časopisu naleznete na adrese časopisu: <http://ff.zcu.cz/research/edicni-cinnost/acta/>